

міжнародного характеру; положення про персонал спільного підприємства та ін.), що містять колізійні і матеріальні норми, які регулюють трудові відносини з іноземним елементом.

По-четверте, перелік суб'єктів міжнародного приватного трудового права слід доповнити такими суб'єктами, як трудовий колектив, профспілкові органи, адміністрація підприємства. Особливо це актуально у відносинах з захисту прав моряків, де міжнародні профспілкові організації відіграють важливу роль у імплементації конвенції МОП та захисту соціальних прав моряків.

По-п'яте, незастосуванням або застосуванням в іншій формі ряду принципів міжнародного приватного права до міжнародних приватних трудових відносин (наприклад, трудова дієздатність визначається за законом, що регулює суть відносин (*lex causae*), а не за законом громадянства (*lex patria*) чи за законом доміцилія (*lex domicilii*), як у міжнародного приватного права; формальні умови дійсності трудового договору визначаються за *lex causae*, а не за принципом закону місця здійснення акта (*locus regit actum*), як у міжнародного приватного права; найважливіший принцип міжнародного приватного права — автономія волі (*lex voluntatis*), у силу якого сторони відносин можуть самі вибрати застосовуване право, у трудових відносинах не використовується тощо). На ці обставини звертав увагу І. Сасі, якій обґрунтовував необхідність відділення міжнародного трудового права від міжнародного приватного права.

Таким чином, норми, що регламентують трудові відносини з іноземним елементом, складають самостійну підсистему міжнародного приватного права.

ПЛОТНИКОВ О. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРЕХІДНОЇ ЮСТИЦІЇ

Збройні конфлікти, внутрішні заворушення, цивільні протистояння, насильницьке повалення влади революційним шляхом, як правило, призводять до порушень прав людини, які, в залежності від характеру ситуації, можуть відбуватися у поодиноких випадках, або приймати масову та грубу форму. Головним завданням будь-якого суспільства в такій ситуації стає подолання наслідків порушень, відновлення нормального

функціонування державних інститутів, реставрація верховенства права та примирення. Якщо відповідні заходи вчасно здійснені не будуть, суспільству та державі загрожуватиме новий виток насильства.

В національній та міжнародній практиці вказаним цілям слугує концепція так званої перехідної або транзитивної юстиції (transitional justice). Ця концепція визначається Верховним комісаром ООН з прав людини як «набір процесів та механізмів, пов'язаних зі спробою суспільства дійти згоди за наслідками широкомасштабних порушень у минулому задля забезпечення відповідальності, справляння правосуддя та досягнення примирення» (The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies Report of the Secretary-General, UN Doc S/2004/616, 23 August 2004). Задля досягнення цієї мети можливе задіяння як судових так і несудових механізмів з різним рівнем міжнародної участі, таких як засудження окремих осіб, виплата компенсацій, діяльність комісій з встановлення фактів та примирливих комісій, інституційні реформи, люстрація, тощо.

Необхідно відзначити, що перехідна юстиція є не тільки і не стільки правою, скільки соціологічною концепцією. Вже сам термін «перехідна» вказує на те, що мова йде про перехід суспільства від одного стану до іншого; в даному випадку — до стану відновлення верховенства права, нормального функціонування інститутів, поваги до прав людини та соціального миру. Право не є сенсом та змістом перехідної юстиції, а лише механізмом, за допомогою якого суспільство здійснює такий перехід. Завданням же права є створення відповідних юридичних механізмів для забезпечення переходу в конкретному суспільстві та в конкретний час.

Методи, які сучасний дослідник асоціював би з перехідною юстицією, застосовувалися вже за наслідками Другої Світової Війни щодо країн Осі. Однак найбільшого розвитку концепція набула в останні 20 років. Програми перехідної юстиції застосовувалися в десятках держав та в різних ситуаціях. Найбільш гострими з них вважаються наслідки конфліктів в Югославії та Руанді, де було створено особливі міжнародні трибунали *ad hoc* для засудження масових та грубих порушень прав людини. На національному рівні, але за міжнародної підтримки, програми перехідної юстиції реалізовувались після конфліктів в Афганістані, Індонезії, Іраку, Кенії, Конго, Лівані, Нігерії, Палестині, Східному Тиморі, Уганді, Шрі-Ланці, та ін. Систематично перехідна юстиція застосовувалася і в країнах, в яких було повалено правлячі режими, що відрізнялися грубими порушеннями прав людини. Серед них можна згадати Болівію, Гаїті, Гватемалу, Киргизстан, Колумбію, Філіпіни.

Проблематика перехідної юстиції як засобу подолання наслідків конфліктів набуває все більш широкого міжнародного визнання. Так в США діє Міжнародний центр перехідної юстиції (International Transitional Justice Centre), що займається глобальним дослідженням застосування перехідної юстиції та розробляє відповідні рекомендації.

Центр має понад тридцять філіалів в різних країнах світу. Дослідженням перехідної юстиції займаються провідні університети світу. Достатньо сказати, що такі студії ведуться в Гарвардському, Гейдельберзькому, Оксфордському, Стенфордському університетах, не кажучи про десятки інших. Оксфордським університетом з 2010 року видається Журнал перехідної юстиції (Transitional Justice Journal). Експерти з різних країн взаємодіють в рамках Спільноти з дослідження перехідної юстиції (Transitional Justice Research Collaborative).

На жаль, в Україні концепція перехідної юстиції практично невідома. В минулому в українській юридичній науці обговорювалися деякі правові питання, пов'язані з переходом суспільства від соціалізму та авторитаризму до капіталізму та демократії у зв'язку з розпадом СРСР, однак наразі дослідження перехідної юстиції відсутні. Певним прогресом в цьому питанні можна вважати лише обговорення проблематики постконфліктного врегулювання в рамках круглих столів, що організуються Українською асоціацією міжнародного права.

Можна стверджувати, що український випадок з точки зору перехідної юстиції унікальний. Суспільство в нашій країні зіткнулося з безпрецедентними викликами, пов'язаними одночасно з соціальною революцією, внутрішнім збройним конфліктом та іноземним вторгненням та окупацією частини державної території. В таких умовах потреба в широкому суспільному обговоренні, дослідженні та застосуванні концепції перехідної юстиції є нагальною та невідкладною. Така потреба зберігатиметься протягом років, а можливо і десятиліть, що знадобляться Україні для подолання наслідків буремних подій своїх сучасної історії.

ГРУШКО М. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук

ЗВИЧАЄВЕ МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЩОДО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Характерною рисою сучасних збройних конфліктів є розмивання відмінностей між війною та злочинністю, конвенційними та асиметричними конфліктами. Збройна боротьба стає децентралізованою, відрізняється від відкритої міждержавної конфронтації попередніх періодів. Саме нова природа збройних конфліктів, яку ще не могли врахувати під час активної кодифікації міжнародного гуманітарного права, є